

Lunds universitet
Rättssociologiska enheten

RÄSK01
VT12
Handledare: Anna Piasecka
Examinator: Matthias Baier

LUNDS
UNIVERSITET

”Vi löser aldrig några brott”

En studie om gärningsmannaprofilering i Sverige

Julia Zhuchkova

Abstract

The purpose of this study is to examine how offender profiling is being used in Sweden and how investigators working at different police departments perceive it as a method. To get ahold of empirical data I conducted a total of four interviews. To fulfill my purpose I first had to describe the offender profiling in Sweden with help of the interview with a representative for Gärningsmannaprofilgruppen, which is Sweden's only profiling group. The other three interviews were with three investigators. The questions that I asked in order to achieve my purpose were about discovering which norms the investigators have about profiling and why they are that way. The theory that I used to analyze the results that I got was one of Bourdieu, more specifically his concepts of field, habitus and capital in relation to practice. My results show that the profiling isn't used to great extent in Sweden and the norm is to almost exclusively use it as a last resort. Results also show that profilers and investigators use more or less the same techniques and therefore are competitive with each other.

Nyckelord: gärningsmannaprofilering, offender profiling, utredare, normer, polis, Bourdieu

Antal ord: 11 231

Innehållsförteckning

Förkortningar och begrepp.....	3
1 Inledning.....	4
1.1 Avgränsningar	4
1.2 Syfte	5
1.2.1 Forskningsfrågor	5
1.3 Rättssociologisk relevans	5
2 Bakgrund.....	6
2.1 Historik.....	6
2.2 Viktiga antaganden för gärningsmannaprofilering	7
2.3 Den erfarenhetsbaserade inriktningen.....	7
2.4 Den statistiskt orienterade inriktningen.....	7
3 Tidigare forskning	9
4 Teori.....	12
4.1 Bourdieu	12
4.1.1 Kapital	12
4.1.2 Habitus	14
4.1.3 Fält.....	15
5 Metod	16
5.1 Kvalitativ metod.....	16
5.2 Urval.....	16
5.3 Intervju	17
5.4 Test av metod	18
5.5 Validitet och reliabilitet.....	18
6 Resultat	20
6.1 Intervju med representant för GMP-gruppen.....	20
6.2 Intervju med utredare	22
7 Analys.....	26
7.1 Kapital och utredarnas normer	26
7.2 Fält och praxis inom profilering.....	27

7.3	Habitus och särskilda erfarenheter	28
8	Diskussion	30
8.1	Förslag till framtid forskning	31
9	Sammanfattning.....	32
10	Referenser.....	33
11	Bilagor.....	34
11.1	Intervjuguide GMP-gruppen	34
11.2	Intervjuguide utredarna	35

Förkortningar och begrepp

- CAP Crime Action Profiling
- CIA Crime Investigative Analysis
- IP Investigative Psychology
- MO Modus operandi

Gärningsmannaprofilering:

Davis (1999) definierar profilering som identifieringen av specifika egenskaper hos en individ som begår ett visst brott genom en grundlig systematisk observationell process samt en analys av brottsplatsen, offret, de kriminaltekniska bevisen och de sedan tidigare kända fakta för brottet.

Normer:

I sin bok Normvetenskap hänvisar Hydén till Blackwell Dictionary of Sociology för att förklara normbegreppet "I sociologiska sammanhang betraktas norm [...] som en kulturell regel som förbinder folks handlande med förekomsten av sanktioner i form av straff eller belöning. Normer reglerar beteenden som därigenom skapar ett mönster som skiljer ett socialt system från ett annat" (s. 98).

Intervjupersoner:

Gärningsmannaprofilgruppen befinner sig i Stockholm på Rikskriminalpolisen. Representant för GMP-gruppen har gått polisutbildningen.

Alla tre utredare är utbildade poliser med vissa vidareutbildningar. Två av dem arbetar för närvarande på Polisen i Lund och en i Jönköping.

1 Inledning

Gärningsmannaprofilering används ofta i litteratur och olika tv-serier. Det är ett ämne som har orsakat ett väldigt stort intresse den senaste tiden och fortsätter väcka vår uppmärksamhet och just varför detta är fallet är inte direkt uppenbart. Vi får ofta se hur olika profilerare kommer på otroliga saker om gärningsmannen efter bara en blick på hur brottsplatsen ser ut. Hela detta ideal känns väldigt spännande och vem skulle avböja chansen att få veta mer om hur profilering egentligen fungerar? Dessutom är det också intressant att se profilering från rättssociologisk synpunkt, hur det fungerar i rättssystemet och normativt. Jag har därför valt detta som ämnet till min uppsats så att jag personligen får uppleva hur profileringsarbete går till i det svenska rättssystemet för att få den kunskapen.

Gärningsmannaprofilering verkar vara ett ämne som fascinerar många människor. Idén att profilerare har förmågan att förstå och interpretera allvarliga gärningsmäns handlingar verkar vara det som behövs för att kunna sälja böcker eller filmer. De flesta är fascinerade över en fiktiv profilerares förmåga att nästintill få full förståelse för en gärningsman och dess beteende samt deras förmåga att snabbt lösa brott. Trots det faktum att det finns mycket litteratur om profilering har det visat sig att vara relativt svårt att skriva en akademisk text om profilering som inte blandar in skönlitterära verk. Av de som är fascinerade av profilering finns det många missuppfattningar av ämnet (Ainsworth 2001, ss. ix, 5) inte bara bland lekmän, utan också bland poliser, psykologer, kriminologer osv. (Granhag 2008, s. 231).

Det som kallas för modern profilering grundas på flera vetenskaper, som bland annat inkluderar kunskaper om kriminellt beteende (kriminologi), psykiska störningar (psykologi), brottsoffer (viktimologi) samt forensisk vetenskap (ibid.).

Även om en hel del av profilering är beroende av psykologisk expertis kan ett antal andra discipliner vara till god hjälp för profileringstekniker. Man kan även föreslå att med tiden kommer profileringstekniker läras ut till polisen rutinmässigt (Ainsworth 2001, s. 174).

Det finns flera synonymer i nuläget för gärningsmannaprofilering. De begrepp som används ofta i engelskspråkig litteratur är offender profiling, criminal profiling, psychological profiling, crime scene analysis, crime scene profiling och behavioural profiling (Ainsworth 2001, s.8).

1.1 Avgränsningar

Eftersom min studie handlar om gärningsmannaprofilering i allmänhet, konkret den i det svenska sammanhanget, kommer jag endast koncentrera mig på de olika

inriktningar relevanta för min studie. Det finns flera olika inriktningar i det man kallar gärningsmannaprofilering vilket jag kommer beskriva senare i den del som tar upp bakgrunden i min uppsats.

Vidare när jag skriver ”profilering” menar jag ”gärningsmannaprofilering” om inget annat specificeras.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att få veta hur gärningsmannaprofilering ser ut i det svenska rättssystemet samt hur de övriga utomstående utredarna uppfattar profilering och vad de tycker om det som metod.

1.2.1 Forskningsfrågor

Som ledande forskningsfrågor har jag använt mig av: Varför utnyttjas inte profilering i större utsträckning? Vad är utredarnas ståndpunkt angående profilering och varför? Vad är normen hos utredare gällande användandet av profilering och vad beror den på?

För att kunna svara på föregående frågor var jag först tvungen att besvara följande fråga: Hur ser gärningsmannaprofilering ut i Sverige?

Sista frågan är viktig att svara på eftersom det inte finns så mycket material om just svensk gärningsmannaprofilering. Då jag går vidare till mina andra frågor måste jag ta reda på hur profilering används i det svenska sammanhanget, vilka normer som gäller inom polisen och vad krävs för att ändra den resterande polisens uppfattning?

1.3 Rättssociologisk relevans

Man kan se rättssociologisk relevans i hur utredare uppfattar profilering och varför de resonerar som de gör. Det är deras förutfattade meningar som jag är intresserad av som visar hur normer speglas kring profilering bland utredare. Det jag tycker är viktigt ur en rättssociologisk aspekt är frågan om hur normer hos utredare och profilerare påverkas av samhällets förväntningar.

Genom att veta vad profilerare och utredare anser om profilering som metod får vi fram en norm som beskriver varför profilering inte är så förekommande. Med förståelse och insikt för hur normen fungerar kan vi sedan förändra den om det finns ett behov. Behovet av att förändras kommer av samhällets förväntningar och hur de förändras över tiden. Vi ser dessutom vad normen leder till och hur den påverkar deras arbete, vilket är ett krav om vi vill att normen ska förändras.

2 Bakgrund

Nedan kommer en beskrivning av vad gärningsmannaprofilering är, hur den ser ut och hur den har utvecklats.

I profileringsarbete finns en markant skillnad i åsikter mellan två ytterligheter. Ena ytterligheten hävdar att profilering liknar klinisk bedömning – den är styrd av forskning, men oundvikligen en subjektiv fråga beroende på insikt och skicklighet av profileraren. Den andra ytterligheten anser att profilering måste ledas genom forskning och sträva efter objektivitet. Den förra avspeglar bäst FBI:s tillvägagångssätt och den senare är David Canters synsätt (Howitt 2011, s. 258). Detta innebär att det finns två huvudinriktningar inom gärningsmannaprofileringen: en erfarenhetsbaserad, även kallad deduktiv profilering, som också kallas FBI-metod, och en statistiskt orienterad som även kallas induktiv profilering, som utarbetades av David Canter och används mest i Storbritannien. Båda dessa inriktningar existerar för att nå samma mål, det som skiljer dem åt är tillvägagångssättet (Granhag 2008, s. 236).

2.1 Historik

Gärningsmannaprofilering började användas av FBI i skiftet mellan 1960- och 70-talet. Grundare till FBI-profilering är Howard D. Teten. Han utvecklade sina idéer medan han jobbade som en polis med bevis och samtidigt fick sin kandidat i kriminologi (Kessler 1993, s. 217).

När gärningsmannaprofileringen utvecklades inom FBI hade de intervjuat dömda gärningsmän för att få fram hur förövare tänker, känner och agerar. Två personer som startade användandet av profileringsmetoden 1970 inom FBI var Howard Teten och Pat Mullany (Granhag 2008, ss. 233-234). Denna metod är känd just nu under namnet Crime Investigative Analysis (CIA) (Howitt 2011, ss. 259-264). CIA granskar och identifierar de subtila vanor, psykologiska karaktärsdrag, och personliga variabler som är förknippade med brottslig verksamhet (Davis 1999). FBI-metoden var utarbetad med främsta inriktning på mord med sexuella inslag av seriekaraktär. Termen "serial killer" anses vara en innovation av FBI-profilerare. Profilerare utvecklade dikotomi för att beskriva två karakteristiska brottsplatser och dela upp gärningsmän efter. Beroende på vilken typ av brottsplats man hittar så avslöjar den olika aspekter av psykologi hos gärningsmannen. Den organiserade förövaren följer media, har en bra bil, kontrollerar och planerar sitt beteende under brottet och har ett metodologiskt tillvägagångssätt. Den oorganiserade förövaren uppvisar nästintill det omvända mönstret: har väldigt lite intresse i media, bor eller arbetar i närheten av

brottsplatsen, med klädsel och hygien som ofta är illa skött och planerar inte sina brott (Howitt 2011, ss. 259-264).

2.2 Viktiga antaganden för gärningsmannaprofilering

“Beteende speglar personlighet”. Detta enkla antagande ligger i grunden på vad som kallas gärningsmannaprofilering. Med det menas det att man kan klura ut förövarens personlighetsmässiga, beteendemässiga och demografiska karaktäristiska drag genom rekonstruktion och analys av gärningsmannens beteende på brottsplatsen. Det andra grundläggande antagandet är “enskilda brott kan länkas till serier”. D.v.s. att man kan hitta ett samband mellan de olika brott som begåtts av samma gärningsman (Granhag 2008, ss. 231, 235).

2.3 Den erfarenhetsbaserade inriktningen

Den erfarenhetsbaserade inriktningen grundas på profilerares kunskap, expertis om kriminellt beteende samt intuition. Metoden är evidensbaserad och processororienterad, och går ut på att profileraren rekonstruerar brottsplatsen och analyserar grundligt vad som pågick där med hjälp av spår som lämnats. Inom denna metod gör man inga generaliseringar och har utgångspunkten att det inte finns två brott som är likadana, varje brott är unikt. Den erfarenhetsbaserade profileringen är en process snarare än ett resultat. Eftersom gärningsmannens modus operandi (tillvägagångssätt) kan förändras pga. olika faktorer, måste varje brott i serien bedömas separat. Denna deduktiva metod består av tre steg: forensisk analys, brottsoffer analys samt analys av brottsbeteende. Tillsammans skapar de en gärningsmannaprofil (Granhag 2008, ss. 236-238).

2.4 Den statistiskt orienterade inriktningen

Den statistiskt orienterade inriktningen skiljer sig från den erfarenhetsbaserade i sitt förhållningssätt till att profileringen är kvantitativ. Denna inriktning grundar sig på att man använder sig av statistik från likartade och lösta fall samt utgår från ett underlag som består av data som samlades in från dömda gärningsmän för att kunna dra slutsatser om okända gärningsmän (Granhag 2008, ss. 236, 239).

Inom den statistiskt orienterade inriktningen kan man urskilja två metoder: Investigative Psychology (IP) och Crime Action Profiling (CAP). IPs skapare är den engelska professorn David Canter. IP innefattar många viktiga ideologiska nyanser och adopterar en mycket bredare begreppsbildning kring dess tillämpningsområde och därmed sträcker sig bortom avvikande våldsbrott och in

på mer konventionella former av brottslighet. IP verkar uppfattas som en diskret disciplin inriktad på tillämpning av psykologi till undersökning av brott och deras utredning. Utvärderingen av kriminella beteenden och tillhörande förutsägelse av gärningsmannens egenskaper från dessa beteenden är bara en del av vad IP sysslar med. Canter hävdar att effektiv profilering av brott kräver differentiering av kriminella beteenden som skiljer sig från motivationernas slutsatser (Kocsis 2007, ss.397-398). CAP anser att profilering är en teknik som en individ utför inom de disciplinära gränserna för kriminalteknisk psykologi/psykiatri. CAPs tillvägagångssätt förutsätter kunskap om den befintliga litteraturen om mänskligt beteende och psykopatologi. CAP fokuserar på särskilda former av brottslighet som inom den operativa polisutredningens miljö kan ofta konkret använda eller dra nytta av användningen av en kriminell profil. CAP har ett jämförelsevis snävt fokus på typer av brott som är av en avvikande och ofta svårbehandlad natur, det vill säga atypiska brott som verkar utmana typiska reaktioner från utredarna (Kocsis 2007, ss. 399-400).

3 Tidigare forskning

Två begrepp som har betydelse för gärningsmannaprofilering måste skiljas åt: *modus operandi* (MO) och *signatur* (Howitt 2011, s. 260-262).

MO innebär gärningsmannens tillvägagångssätt och avser endast det särskilda sätt på vilket en person utför en viss uppgift även om det oftast är specifikt applicerat på vilket sätt gärningsmannen begår ett visst brott. MO består av de handlingar som är nödvändiga för förövaren att utföra för att begå ett brott samt konsekvenser av dessa handlingar. MO handlar om effektivitet och kan därför förändras över tid pga. nya erfarenheter och nya krav som ställs för att brottet skall begås eller på grund av vad de lärt sig från tidigare brott (ibid.).

Det andra begreppet är signatur, med vilket man menar en särskiljande handling som är en unik blandning av beteenden vid två eller flera brott. Den kriminella signaturen antas spegla aspekter av en viss gärningsmans natur. Eftersom man måste ha någonting att jämföra med kan inte ett enda brott ha en signatur. Signaturbeteende och MO blandas ofta ihop, även om MO är mer praktiskt än psykologiskt orienterad, till skillnad från signaturbeteende som är mer psykologiskt än funktionellt signifikant. En signatur är bara användbar om det avslöjar mycket idiosynkratiska beteenden (ibid.).

Gärningsmannaprofilering antas vara typiskt relevant för fall av sexuella mord och seriella våldtäkter. Även om profilering fortfarande erbjuds för fall av serie mord och våldtäkt har det skett en snabb utvidgning av de typer av brott för vilket psykologiska kommentarer bedöms som tillämpligt, lika varierande som mordbrand, terrorism eller inbrott. Detta uppmuntrade en utveckling av övervägning utöver den individuella förbrytaren till förövarnas sociala nätverk och relaterade psykologiska processer (Canter 2004).

Canter (2004) hävdar också att poliser är mer benägna att ta del av psykologiska studier om vad som händer i polisförhör än resultat som härrör från tränade observatörers bedömningar om mikrorörelser som avslöjas på videoinspelningar av iscensatta förhör.

En av de frågor som man alltid stöter på när man diskuterar profilering är om den verkligen fungerar. Det finns både förespråkare och andra människor i samhället som är kritiskt ställda till profileringsarbete.

Kanske den viktigaste aspekten av profilering, åtminstone i allmänhetens åsikt, är dess bidrag till polisarbetet. Det är en vilseledande enkel fråga om profilering är effektivt. Det är svårt att föreställa sig en studie som kan definitivt svara på frågan om profilering är en givande teknik. Hur kan man utföra en sådan studie? Vilka brott ska man examinera? Ska man slumpmässigt tilldela en profilerare till vissa fall men inte andra? Hur bedömer man framgång - anhänganden, reducering i tid innan anhållning, hur nöjda utredare är med profileraren? (Howitt 2011).

Både Ainsworth och Davis har skrivit intressanta avhandlingar gällande profilering där Ainsworth (2001) bl.a. skriver att det endast finns en liten del forskning som har undersökt såväl noggrannheten som användbarheten av profiler som användes i "riktiga" kriminella fall. Det finns flera anledningar till detta där bl.a. det är svårt att mäta både noggrannheten och användbarheten, eftersom man inte riktigt vet vilken skala man då ska använda sig av (Ainsworth 2001, s. 176).

Däremot har godkännandet och användandet av profilering skett av brottsbekämpande myndigheter har trots en märkbar avsaknad av empirisk forskning som stöder dess giltighet (Kocsis, Irwin & Hayes 2002).

Howitt (2011) beskriver i sin bok en studie som utfördes av Alison, Smith och Morgan (2003) där de tog en äkta FBI profil och bad poliser att utvärdera noggrannheten hos profilen mot bakgrund av kända fakta om en dömd gärningsman. Poliserna hävdade övertygade att profilen var nyttigt för brottsutredning medan en annan grupp av kriminaltekniska experter var mindre entusiastisk. Studien gick även vidare och proceduren var annorlunda för en annan liknande grupp av poliser som fick en fabricerad beskrivning av en gärningsman. Trots att de två beskrivningarna, både den riktiga och den falska, av gärningsmannen var faktiska motsatser tenderade poliser att uppfatta både profiler lika användbara för falska beskrivningen som den verkliga beskrivningen. Med andra ord hade precision ingen inverkan på hur användbar poliserna betraktade profilen (Howitt 2011, ss. 270-271).

I sin artikel definierar Kocsis, Irwin och Hayes (2002) psykologisk profilering som en utredningsteknik som används för att analysera kriminella beteenden för att identifiera sannolika egenskaper hos gärningsmannen. De examinerade anspråk på att ingen utbildning kan ersätta erfarenheten av att ha utrett ett brott. Även om psykologisk profilering har uppnått erkännande i samband med brottsutredningar finns det lite empirisk forskning om den kompetens som krävs för profilering. Ett attribut som ofta nämns som kvintessensen för effektiv profilering är erfarenhet i polisens utredningar (Kocsis, Irwin & Hayes 2002).

I denna studie undersökte Kocsis, Irwin och Hayes betydelse av utredningserfarenhet för profileringsarbete genom att testa grupper av mordutredare, andra erfarna utredare och praktiserande utredare som har stor erfarenhet av polisens allmänna skyldigheter, men endast en liten del erfarenhet av hur brottsutredningar erhöles. Samt polispraktikanter, som utgör individer som besitter ett professionellt intresse för kriminellt beteende, men ringa erfarenhet eller utbildning förutom möjligen det som är allmänt känt. Det fanns två kontrollgrupper som en prestationsstandard. Den förstagrupper var människor som fyllde i enkäten utan någon som helst information om det specifika fallet, utom dess typ (d.v.s. mord). Prestation för denna grupp indikerar precision till följd av tur eller tillämpningen av den sociala stereotypen av den typiska mördaren. Den andra gruppen var kemistudent, eftersom författarna ansåg att de kommer sannolikt att vara mycket analytiska i deras tänkande. Även om endast ett fåtal statistiskt signifikanta resultat kom fram, finns det tydlig tendens för kemistudenter att överträffa alla polisgrupper. Kemistudenterna tenderade att producera de mest korrekta gärningsmannaprofiler av ett uppkänt mordfall. Av alla grupper, kemistudenter mest konsekvent överträffat den kontrollgruppen som

konstruerade profilen utan att få några uppgifter om fallet. Det fanns också vissa tecken på ett omvänt förhållande mellan utredningserfarenhet och noggrannhet av profiler (ibid).

Man kan säga att kombinationen av erfarenhet med särskild utbildning för att finjustera och fokusera erfarenheten kan producera mycket effektiva profilerare, men utredningserfarenhet är inte den enda vägen att utveckla denna färdighet (ibid.).

4 Teori

4.1 Bourdieu

Bourdieu's huvudintresse är att upplösa gapet mellan objektivitet och subjektivitet (Banakar & Travers 2002, s. 99).

Bourdieu använder teori och empiri för att producera en sociologisk helhet och hans metodologi är skapad för att kunna analysera empiri som en teori (Broady 1991, s. 2).

Bourdieu har en speciell benämning för samhället i sin helhet, det s.k. sociala rummet. Han menar att det är ett mångdimensionellt rum som avgränsas av positioner som befinner sig i förhållande till varandra (Chudzikowski & Mayrhofer 2011).

Bourdieu's teori om praktik är förankrad i empirisk forskning. Hans sociala teori om praktik är ett flerskiktat ramverk som begripliggör individer som producenter av sociala praktiker i det sociala utrymmet medan de följer den särskilda logik som praxis har. De använder sina respektive kapital - ekonomiska, kulturella och sociala - som är erkända såsom symboliskt kapital i respektive fält. Tre konstruktioner är centrala för teorin: fältet, habitus och kapital (ibid). Dessa begrepp är inte rent teoretiska, utan ska snarare användas som forskningsredskap då de får sin fulla mening när man använder de som verktyg i diverse undersökningar (Broady 1991, s. 2). Dessa begrepp är lämpliga för min studie eftersom de kommer användas som ett verktyg för att analysera de bakomliggande normerna i GMP-gruppens tillämpning av profilering och utredarnas uppfattning av dessa. Därmed kan praxis ses i min studie som användandet av gärningsmannaprofilering i praktiken.

Bourdieu pratar inte direkt om normer men hans begrepp kapital, och närmare socialt kapital, är det som kan kopplas till normativa beteenden. Rättssociologisk relevans speglas i hur utredarna och profilerarna använder sig av socialt kapital, eftersom både dessa sociala grupper befinner sig inom rätssystemet.

4.1.1 Kapital

Bourdieu skriver om olika typer av kapital. Symbolisk kapital kan ses som det mest fundamentala begreppet. Detta begrepp är väldigt allmänt och betyder ungefär det som erkänns av olika sociala grupper som värdefullt, dvs. symboliskt kapital är inte en individuell åsikt, utan det är sociala grupper som tillerkänner dess värde. Det kan finnas flera olika typer av symbolisk kapital, som t.ex. kulturellt kapital, vetenskapligt kapital eller utbildningskapital. Detta begrepp

skall fånga in det som erkänns att ha ett värde, vilket gör det till ett relationellt begrepp. Relation är mellan gruppens eller individuella tillgångar och dispositioner hos dem som värderar dessa. Bourdieu förklarar att unison mellan dessa två kan existera med "att dispositionerna ofta är produkter av samma eller liknande egenskaper eller tillgångar" (Broady 1991, s. 9). Symboliskt kapital ska inte blandas ihop med teknisk kompetens. Man kan ha en förmåga att göra något, men det är något helt annat som kan visa att denna förmåga är värdefull (Broady 1991, ss. 4-9). I min studie spelar symboliskt kapital en roll av status som kopplas till profilerarnas arbete, dvs. för att kunna bedöma om deras arbete uppfattas som värdefullt.

Ekonomiskt kapital kan man se som en motsättning till det kulturella kapitalet. Fälten av kamp som antar störst betydelse för Bourdieu är den ekonomiska och den kulturella, den senare ses som stället och föremål för strider mellan ekonomiska och politiska grupper, eller inom vilket område objektiva förhållanden verkar förvandlas till subjektiva och symboliska former (Berard 2005).

Det sociala kapitalet är inte en underavdelning till det symboliska kapitalet, utan det står vid sidan om. Det avser olika "förbindelser" som relationer mellan människor, t.ex. personkontakter eller familjrelationer. I skillnad från andra kapitaltyper förankras det i band som förenar människor i en grupp, istället för materiella tillgångar, titlar eller examina (Broady 1991, s. 9). Socialt kapital för min studie är normer som uppstår mellan och inom olika sociala grupper. Jag använder mig av socialt kapital för att beskriva relationer mellan utredare och profilerare.

Bourdieu's kapitalteori förbjuder uppfattningen att kapitalen kan anses som bestämda resurser. Sociala grupper elaborerar olika strategier för att kunna upprätthålla eller utvidga värdet av sina egna tillgångar, och för att motverka andra sociala grupper göra likadant. "Många sociala strider gäller hur olika kapitalarter skall värdesättas" (Broady 1991, s. 11).

Bourdieu använder ordet konvertering för att beskriva en process av utbyte av ena formen av kapital mot den andra utan att den första förlorar sitt värde. Värdet av olika kapitaltyper och bestämmelser för konvertering är konstant föremål för kamp mellan sociala grupper. "Strategi" i sig själv behöver inte antyda medvetenhet eller rationell kalkyl (ibid.).

Strategier kommer ifrån krocken mellan den habitus människor är vana vid och de sociala omständigheter de stöter samman med och i fall dessa två är inte kompatibla med varandra kan det uppstå obehag och då finns det två alternativ. Den ena är att konvertera de sociala omständigheter i fall habitus är starkare än dessa. Om å andra sidan är de sociala omständigheterna starkare, kan människan antingen undvika fältet eller kan hennes habitus adaptera sig till nya omständigheter (Broady 1991, s. 45).

I den här studien avgränsar jag mig till användning av enbart symboliskt och socialt kapital eftersom det är dessa typer av kapital som är viktiga för mitt område.

4.1.2 Habitus

Habitus kan man enligt Bourdieu beskriva som det förkroppsligade kapitalet. Habitus är system av olika dispositioner som "tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen" (Broady 1991, s. 41). Habitus är ett system av dispositioner som producerar sociala grupper och relationer samt animerar sociala institutioner, om än på ett sätt som påverkats av tidigare strukturella konditionering (Berard 2005).

Dessa system är ett resultat av erfarenheter, minnen och sätt att tänka, formats av de liv människor lever. Människors habitus kontrollerar deras uppfattningar och praktiker och tillför att den sociala världen reproduceras eller förändras. Bourdieu menar att individernas sätt att orientera sig i den sociala världen måste vara med i en undersökning av denna sociala värld. Kapital skall studeras inom ramen för den sociala sammanhang där det samlas, förflyttas och fungerar (Broady 1991, s. 41).

Habitus begreppet i min studie innebär olika erfarenheter, utbildning, socialisering samt yrkesroller. Dessutom kan det innebära det sammanhang som intervjupersonerna befinner sig i.

Varje individ har en habitus, men det är marknaden som bestämmer vilka biståndsdelar av den kan räknas som kapital. När man pratar om habitus gäller det begreppet mest individer, vilket inte exkluderar möjligheterna att tillskriva det till grupper. "Den sociologiska betraktelsen förutsätter att sökarljuset riktas mot det som förenar och skiljer grupper av människor" (Broady 1991, s. 42).

Bourdieu's användning av habitus låter honom beskriva hur agenter först är betingade av objektiva förhållanden, dvs. deras placering eller positioner inom diverse fält, och sedan återger dem genom deras kognition och praxis (Berard 2005).

Individerna eller grupperna innehar ett system av dispositioner (en habitus) som dirigerar deras sätt att handla, begripa och värdera som förutsätts av specifika sociala sammanhang. Deras agerande är då ett resultat av kontakten mellan individernas habitus och de sociala sammanhang de kommer in i (Broady 1991, ss. 43-44). Mina undersökningsspersoner skapar sin habitus varje dag genom att befinna sig i sina sammanhang och utföra sitt arbete.

Habitus interagerar inte med fälts objektiva strukturer som en kraft av likadan anseende, utan snarare som bestämd sekundärt, eftersom den är först betingad av en objektiv, strukturell position och sedan mer eller mindre fungerar som ett medel för reproduktion av objektiva, strukturella betingelser. Detta även om praxis inte bestäms av strukturen, utan det styrs av strukturen. Bourdieu erkänner ibland att struktur, t.ex. fälten och positioner inom dem, kunde inte existera om det inte vore för agenternas praxis och deras habitus, men praxis är fortfarande tilldelas en sekundär roll. Praxis genereras av dispositioner (Berard 2005).

4.1.3 Fält

Med socialt fält anser Bourdieu ett system av relationer mellan olika positioner som innehas av specialiserade agenter eller en definierad grupp av människor och institutioner som kämpar om något som är gemensamt för både. Positionerna inom det sociala fältet kan vara upptagna av olika individer eller institutioner. Dock är det så att inte alla sociala sammanhang kan vara sociala fält. Man kan säga att fälten är nätverket mellan individer än själva individerna (Broady 1991, s. 68).

Ett socialt fält är en mönstrad uppsättning av praxis inom ett bredare socialt rum, vilket tyder på kompetenta handlingar i enlighet med regler och roller. Likaså är det en lekplats eller slagfält där agenter, utrustade med ett visst fält-relevant kapital försöker att vidareutveckla sin position. Fälten utgör ett nätverk av positioner, en lekplats där agenter försöker att följa individuella strategier. Att spela enligt reglerna såsom de definieras i den specifika uppsättningen av kapital, som är mest värdefulla för att hålla eller utvidga makten inom fältet, bidrar till reproduktionen av fälten. Därmed ses fälten som dynamiska och formade av den sociala praktiken av deras agenter (Chudzikowski & Mayrhofer 2011). Hos mina fall är det deras agerande inom olika fält av rättssystemet som gör det intressant att undersöka dem.

I denna uppsats använder jag fältbegreppet för att förklara olika sociala fält av de som använder gärningsmannaprofilering. Med detta menar jag t.ex. att det finns ett fält av profilerare och ett annat fält av utredare.

Det finns ingen klar definition av begreppet fält, utan den får sin mening genom användning i undersökningar, det är ett "öppet" begrepp (Broady 1991, ss. 68-69).

Ett socialt fält uppkommer där individer kämpar om symboliska eller materiella resurser som är endast gemensamma för dem. Ett fält förutsätter existerandet av specialister, institutioner och igenkända rangordningar av värderingar (Broady 1991, ss. 69-70).

Ett fält är ett relationellt begrepp eftersom undersökningar av individernas positioner i ett fält får betydelse i kombination med undersökningar av deras habitus (Broady 1991, s. 72).

5 Metod

Mitt empiriska material består av intervjuresultat med en representant för Gärningsmannaprofilgruppen och tre utredare från polisen. För att kunna få en bakgrund till min analys och för att svara på min fråga, dvs. ”Hur ser gärningsmannaprofilering ut i Sverige?”, valdes en representant för GMP-gruppen att intervjuas. Eftersom det inte finns särskilt mycket skrivet om hur profilering används i Sverige var jag därför tvungen att gå direkt till de som arbetar med detta ämne. Dessutom ville jag också få reda på vilka normer kring ämnet har de som arbetar med profilering och vad de tycker om profilering. Jag tror inte att det finns något annat sätt att samla in den informationen än att försöka få svar från en representant för gruppen. Utifrån dessa resultat kommer dessutom min andra fråga delvis att besvaras, ”Varför används inte profilering i större utsträckning?”. Intervjuer med två utredare har hjälpt mig att besvara förra frågan helt och är konstruerade så att de hjälper mig få fram vilka normer och förutfattade meningar som finns för utredare utan erfarenhet av profilering.

Anledning till varför jag valde att intervjua utredare för min studie är för att under tiden av min intervju med representanten för GMP-gruppen sade den intervjuade att ”Vi löser aldrig några brott, det gör utredare”. Därför tyckte jag att det var intressant att se vad utredare som löser olika brott uppfattar vad gärningsmannaprofilering är, vilka förutfattade meningar de har kring det och hur relevant de anser den att vara för utredningsarbete.

5.1 Kvalitativ metod

För att få fram det empiriska materialet som jag behöver för att besvara mitt syfte har jag använt mig av kvalitativ metod.

Vid kvalitativa metoder lägger man mer vikt på ord istället siffror. Kvalitativ forskning är induktiv, dvs. teorin väljs utifrån de forskningsresultat som man samlar in. Kvalitativa intervjuer är ett gemensamt begrepp för flera olika intervjutyper (Bryman 2008, ss. 340, 344).

5.2 Urval

Vid genomförandet av alla mina intervjuer använde jag mig av vad man kallar för strategiskt urval. Detta eftersom för det första använde jag mig av min egen

bedömning av vilka som ska väljas efter en till mig känd egenskap att de antingen arbetar med profilering eller är utredare. Givetvis var det viktigt att komma ihåg att ett sådant urval inte är representativt för hela populationen, men det är bra att använda det för att undersöka en relativt avgränsad grupp (Bachman & Schutt 2011, ss. 129–131).

5.3 Intervju

Jag använde mig av semistrukturerade intervjuer i form av personliga intervjuer och en djup telefonintervju. Telefonintervjun hölls med en representant för GMP-gruppen, den enda polisiära gruppen som arbetar med profilering på heltid, eftersom det var omöjligt för mig att träffa den intervjuade.

Vid semistrukturerade intervjuer är det viktigt att forskaren har en lista över relativt specifika teman som ska beröras, en s.k. intervjuguide, men den intervjuade har en möjlighet att utforma svaren utifrån dess egen vilja. Man behöver inte följa intervjuguiden till punkt och pricka och man har en möjlighet att ställa egna frågor. Själva intervjuprocessen är flexibel, vilket skiljer åt kvalitativa intervjuer från strukturerade intervjuer. Det är också viktigt att lägga märke till vad den intervjuade uppfattar vara en viktig vid en förklaring. Dessa typer av intervjuer kan man också kalla för djupintervjuer (Bryman 2008, s. 415).

Eftersom jag ville få svar på olika frågor i min intervju med GMP-gruppens representant och intervjuer med utredare hade jag utvecklad två separata intervjuguider.

Mina intervjuguider skapades med tanke på att jag utförde semistrukturerade intervjuer då jag kunde ändra ordning på mina frågor, delvis ändra frågorna eller låta bli att ställa en fråga om personen redan hade svarat på den. Dessutom fick jag som intervjuare en möjlighet att ställa ytterligare frågor för att få fram det som jag uppfattar är viktiga svar och relevant för studien. Dessa intervjuer producerar kvalitativ data (Bryman 2008, s. 206). I slutet av mina intervjuer ställde jag alltid en fråga om det gick bra att maila eller ringa de som blivit intervjuade om jag har ytterligare frågor som jag kunde komma på senare. Det var bra om respondenten var beredd att en sådan förnyad kontakt kan inträffa (Ejvegård 2009, s. 55).

Insamlingsstruktur av mina intervjuguider såg ut så att först kom allmänna frågor om den som blev intervjuad, såsom namn, åldern, utbildning, position i organisationen osv. vilka är viktiga för att kunna sätta personen i ett sammanhang (Bryman 2008, s. 419) och dessutom hjälpte dessa frågor att skapa ett rätt klimat för intervjusituationen (Lantz 2007, s. 58). I intervjuguiden till GMP-gruppen följer vidare mer grundläggande frågor om profileringen som ett område, dvs. insamling av information om ämnet. Frågor kan exempelvis vara: Är det många som jobbar med profilering? Vilka typer av profilering finns det? Vilka brott är vanligast att ni gör en gärningsmannaprofilering på? osv. Dessa frågor ställde jag för att få en uppfattning av hur människor som arbetar med profilering ser sitt arbetsområde och för att jämföra svaren med den kunskap som jag hämtat från

litteraturen. Efter det börjar jag själva insamlingen av information vad gäller vilka profileringsmetoder den intervjuade använder, varför och hur själva profileringsarbetet går till och varför profileringen används i så liten utsträckning som den gör. Jag frågade också bl.a. om deras arbete är vetenskapligt förankrat och om det finns några krav på det, om det finns speciella mallar som gäller i Sverige vilka de ska följa och om man får använda sig av egna erfarenheter vid profilskapandet. Dessa är huvudsakliga frågor som hjälpte mig att svara på min forskningsfråga. Jag avslutade intervjun med representanten av GMP-gruppen med att fråga efter några exempel på brott som blev avklarade med hjälp av profileringen.

5.4 Test av metod

Test av metoden genomförde jag på både mina intervjuguider visade att de flesta frågor var tydligt skrivna och bara en eller två behövde förklaras eller ge exempel på vid intervjutillfället. Jag fördrog att inte ge exempel eftersom själva exemplet kan anses som ledande (Bryman 2008, s.419). Frågor som ingår i min intervjuguide var tillräckligt tydliga skrivna och relevanta för syftet. Det var få små ändringar vad gällde ordval eller ja/nej frågor som jag fick ändra (se Bilaga).

Testet hjälpte mig också att kontrollera att mina frågor har en logiskt följd och intervjuguiden flyter på utan att det känns konstigt att man hoppar från ämne till ämne. Lantz skrev att vid semistrukturerade består intervjuguiden "av konkreta frågor som belyser aspekter av det teoretiska begrepp som skall belysas" (2007, s. 58). Jag anser att jag lyckats ganska bra med detta. Innan min första intervju genomfördes gick jag igenom intervjuguiden en sista gång och såg till att den verkligen stämde överens med det syfte jag tänkte uppfylla (Lantz 2007, ss. 59-60). Innan själva intervjutillfällena passade jag på att läsa olika tips som Lantz (2007) skriver om, t.ex. hur man ska bete sig och vad man ska tänka på under intervjun så att resultat blir så bra som möjligt. Det finns alltid någon form av intervjuareffekt som kommer att påverka hela intervjun, det är väldigt viktigt att vara medveten om att denna effekt existerar så att man kan säkra datans tillförlitlighet (Lantz 2007, s. 65). Jag valde att utföra ett till test av metoden innan min första intervju med GMP-gruppen eftersom jag ändrat vissa frågor i intervjuguiden och därför tyckte att den behövde testas en gång till.

5.5 Validitet och reliabilitet

Validitet handlar om att göra det man skrev i syftet och att utföra detta på bästa möjliga sätt. Det innebar en avvägning angående de resultat och slutsatser som jag har producerat efter en undersökning och om de hänger ihop (Bryman 2008, s. 50). Jag anser att mitt tillvägagångssätt är ett av de få som ledde till att jag fick

fram det resultat som jag ville få utan att det tog allt för lång tid. För att uppnå bäst validitet har jag varit tvungen att se till att syftet, teori och metod hänger ihop, kompletterar varandra och gör att arbetet flöt på. Som jag skrev innan tycker jag att metoden som jag har valt ger bästa svaret på mitt syfte inom de tidsramar som jag har. Eftersom jag jobbade induktivt bestämde jag en teori som jag skulle använda mig av efter att jag fick in en del av mina resultat.

Reabilitet handlar i sin tur om tillförlitlighet och noggrannhet vid mätningar. Det kan bero på både den som undersöker själv och den teknik som man använder (Bryman 2008, s. 161). Eftersom jag spelade in mina intervjuer försökte jag göra det så att kvalitén på ljudet är hög, vilket i fall av telefonintervju fick jag göra med hjälp av datorprogrammet Skype. Som intervjuare var det viktigt att komma ihåg att allt jag sade och gjorde påverkade den intervjuade och att jag var tvungen att försöka minska denna inverkning så mycket det gick.

6 Resultat

Eftersom förståelse för hur gärningsmannaprofilering fungerar i Sverige är viktig för att kunna analysera mina resultat, kommer jag först beskriva hur den ser ut i Sverige för att sedan kunna gå vidare till analys kring normer.

6.1 Intervju med representant för GMP-gruppen

Jag har intervjuat en representant för Gärningsmannaprofilgruppen som i grunden är en polis och har gått polisutbildningen. Han berättade för mig hur gruppen ser ut hur de arbetar.

GMP-gruppen bildades år 1995 vid Rikskriminalpolisens Analysrotel. Just nu består gruppen av fem utredare som specialiserar sig på våldsbrott eller sexuella brott, två kriminaltekniker, en beteendevetare, en rättsläkare och en rättspsykiater där den sistnämnda arbetar med GMP-gruppen på deltid. Den intervjuade påpekar att en sådan mångfald är gynnsam eftersom de kan komplettera varandra med deras olika arbetssätt.

Alla i gruppen har vanliga grundutbildningar som motsvarar deras tjänst. När jag frågade om de behöver ha någon speciell kompetens för att vara med i GMP-gruppen var svaret att ingen av dem inte har gått någon särskild utbildning i Sverige gällande profilering eftersom det inte finns någon akademisk utbildning inom branschen som direkt inriktar sig på gärningsmannaprofilering. De har dock besökt flera korta utbildningar, kurser och seminarier utomlands (bl. a. i England, Tyskland och Holland) med inriktning på profilering som brukar se ut som workshops med case presentation. Ett exempel är en workshop i IP som var presenterad av David Canter. Utredare i gruppen ser dessutom mångårig erfarenhet som deras utbildning vilket lärde dem deras hantverk.

När de satte igång 1995 med gärningsmannaprofilering baserades den på amerikanska motsvarighetens teknik, dvs. det som motsvarar den erfarenhetsbaserade inriktningen. Med tiden anpassade gruppen sina tekniker till europeiska frågan och mer specifikt det svenska sammanhanget, eftersom det finns skillnad mellan hur det ser ut i Sverige och i USA. Gruppen utvecklade sig och försöker få ny kunskap från alla möjliga håll. Den arbetsmetod som GMP-gruppen följer har framkommit under de åren de varit aktiva och den enda mall eller manual de har är hur de utformar utlåtanden.

När jag frågade om vetenskaplig förankring svarade han att den finns i det kriminaltekniker, rättsläkare osv. gör, men man kan inte påstå att alla slutsatser teamet drar utifrån materialet är helt vetenskapligt förankrade, utan det är mer utav ”beprövade erfarenheter”. “Vi skriver inte några sådana vetenskapliga

utlåtanden utan det här är ju, vi skriver utlåtanden, men det är en blandning utav de här olika yrkeserfarenheterna då, så därför blir det ingen vetenskaplig där egentligen, utan de används som ett verktyg, kan man säga, för utredarna att kanske titta åt rätt håll eller prioritera på olika sätt”.

GMP-gruppens sätt att jobba är ”renodlat grupparbete”, i motsats till hur de skapar profiler på FBI. Det finns motsvarigheter till GMP-gruppen i Tyskland och i England. De har tidigare samarbetat med profilerare från andra länder, t.ex. Norge.

GMP-gruppen jobbar på uppdrag av olika Polismyndigheter runt om i landet. I de flesta fall gäller det jobb i storstäderna, där myndigheter har stor erfarenhet av genomförandet av sådana utredningar vilket innebär att GMP-gruppen yrkeskunskap inte behövs så mycket. De får agera istället som “second opinion”. Däremot på landsorten sker inte många grova våldsbrott, därför har de inte erfarenheten som krävs och vet inte riktigt hur de ska agera. Där kommer GMP-gruppens yrkeskunskap till nytta.

GMP-gruppen använder sig av samma lagstiftning som styr allt polisarbete. Det är bland annat förundersökningskungörelse, Brottsbalken och andra administrativa lagar. Det finns inga mallar eller dokument som är speciellt utformade för svensk gärningsmannaprofilering. Anledning till detta är eftersom GMP-gruppen, i likhet med erfarenhetsbaserade inriktningen, anser att varje brott är olika och måste angripas på olika sätt, och därför kan det inte finnas någon mall. När jag frågade närmare om FBI-metoden svarade min intervjuperson att de i gruppen inte anser att man kan använda sig av definitioner kaotiskt/organiserad brottsplats eftersom man inte kan dela upp brott i bara dessa två. Det finns inte heller några krav på att deras metoder måste vara vetenskapliga eftersom de inte går att evalvera.

Det är bara GMP-gruppen som i Sverige har det som officiellt uppdrag att arbeta med gärningsmannaprofilering. Det finns andra människor som skapar profiler ibland för olika medier, men de gör det inte på officiellt uppdrag.

Representanten berättar vilka brott gruppen arbetar mest med och han börjar med att säga att det är i genomsnitt 100 mord per år i Sverige och de flesta av dessa är relationsrelaterade. Resten kan man dela upp i flera grupper: den ena är kopplad till organiserad kriminalitet och den andra är brott av sexuell karaktär, eller icke-relationsrelaterade mord. Det är den sistnämnda typen av mord som GMP-gruppen huvudsakligen arbetar med, vilket motsvarar ungefär tio mord per år, och det är dessa de lägger mest tid på. Det händer även att de ibland arbetar med andra typer av brott såsom våldtäkter, mordbrand och utpressningar.

När de får ett nytt ärende utses någon av utredare till ärendansvarig och det är den personen som bestämmer agendan för hela gruppen. Den ansvarige skriver även utlåtanden som levereras senare till uppdragsgivande polismyndighet. Min intervjuperson säger att de utlåtanden som de skriver sällan kommer i sin helhet i förundersökningsmaterialet, eftersom åklagaren inte vill läsa att det är ett impulsstyrt brott då de vill sätta in gärningsmannen på de starkaste misstankarna. Gruppen gör i princip alltid en riskbedömning gällande gärningsmannens fortsatta brottslighet.

Jag bad den intervjuade att berätta hur deras jobb brukar gå till. Han började med att säga: "Standard exempel är väl såhär att vi får en begäran från någonstans i landet om att de har ett mord som de tycker verkar vara lite krångligt och sådär inte riktigt förstår sig på". Han fortsatte med att beroende på hur fallet ser ut åker olika medlemmar av GMP-gruppen dit på plats. De som har ansvar för utredningen redovisar hur långt de har kommit och vilken information de har samlat in. Sedan åker gruppen tillbaka och bearbetar allt material som de fått. Det pågår fortlöpande kontakt via mail och telefon med utredningsansvarige. Så småningom får GMP-gruppen en uppfattning vilken inriktning utredning ska ha och då åker de till platsen igen och redovisar det i form av ett skriftligt protokoll. Det är viktigt för gruppen att veta vem offret var, sedan tittar de på vilka risker offret har i sin vanliga livssituation. Efter detta görs en likadan bedömning på gärningsmannens agerande, om han tar större risker eller är försiktig, om han lämnat några spår och försökte han gömma dessa.

Vad gäller chansen att hitta rätt gärningsman med hjälp av profilering svarar min intervjuperson att "det där är den eviga knäckfrågan". "Vi löser aldrig några brott, det gör utredare" fortsätter han övertygat, "däremot så kan vi försöka få dem i rätt riktning och då kanske [det] går lite fortare. De skulle säkert lösa [det] i alla fall".

Vad gäller profilens vikt i utredningar brukar alltid utredare vara artiga och säga att det var väldigt intressant, men i vissa fall gör ändå som de vill och bortser från GMP-gruppens åsikt. Man kan dock se att utredarna generellt sätt har en positiv inställning till GMP-gruppen där gruppen har jobbat då gruppen besatt återkomma igen. Vid samarbete med olika utredarna har det inte uppkommit några allvarliga konflikter, men däremot händer det ofta att de har heta diskussioner, vilket tillhört det vanliga polisarbetet.

Representanten anser inte att det finns större risk med deras arbete att stjälpå istället för att hjälpa.

Min intervjuperson berättar att anledning till varför gärningsmannaprofilering inte används i större utsträckning i Sverige är för att inte finns mer behov av det, och han låter lite förvånad till att jag hade ställt en sådan fråga. Enligt honom täcker gruppen behovet i landet bra. Han menar dock att det skulle behövas mer människor som vet hur sexuella gärningsmän betar sig, då i många fall vid överfall utomhus är det en ren slump som avgör om offret kommer att överleva överfallet eller inte.

6.2 Intervju med utredare

Jag har totalt intervjuat tre utredare. Alla mina intervjupersoner har jobbat som utredare i flera år, minst 7 år, så man kan definitivt dra slutsatsen att de är erfarna utredare. Alla tre har vidare utbildningar i en eller flera inriktningar inom utredningsarbete, som t.ex. barnförhållningsledare eller våldsbrottsutredare. En av utredarna hade en viss erfarenhet av geografisk profilering i och med utredaren hade fått hjälp av profilerarna en gång förut, jag kallar denne utredare A. Den

andra hade ingen erfarenhet alls gällande gärningsmannaprofilering, bara hört om det i media och lite vid polishögskolan, jag kallar denne vidare för utredare B. Den tredje hade också viss erfarenhet av profilering eftersom deras grupp samarbetar med GMP-gruppen ibland, denne kommer kallas för utredare C. Därmed har jag olika grader av hur mycket utredarna vet om gärningsmannaprofilering och om det speglas i deras svar. Utredare A arbetar just nu som barnutredare, utredare B arbetar med olika typer av brott från snatteri till mord och slutligen utredare C arbetar med grova våldsbrott.

Både utredarna A och B, som inte har mycket erfarenhet av profilering, antar att skapandet av en profil inte är ett enskilt arbete, att det krävs mer än en person som utför det, men inte så många som de är på GMP-gruppen.

Enligt den mest erfarna utredaren C kan man säga att alla utredare skapar någon slags "profil" i deras huvud för att kunna jobba vidare. "Jaaa, gärningsmannaprofilering är någonting man ständigt sysslar med på något sätt" sade han, och mina andra intervjupersoner håller implicit med. Enligt utredare C som hade kontakt med GMP-gruppen under sitt jobb är gärningsmannaprofilering en ständig process i deras arbete vid spaningsmord där det inte finns någon känd gärningsman. Utredare A och B i sin tur tycker att när utredare arbetar händer det att de skapar lite enklare "profiler" om vem gärningsmannen kan vara, för att ha någonstans att börja leta, men de menar att det inte är riktigt samma tankegång som t.ex. GMP-gruppen har.

När jag bad mina intervjupersoner att beskriva profilerarnas arbetssätt utifrån det de tror, svarade de ungefär samma. Utredare B som inte alls hade någon erfarenhet av profilering antog att profilerare tittar på utredningsmaterialet som finns om brottet, sedan utifrån det ta de fram en profil. Profilerare rings in när det finns ett speciellt ärende som man inte kommer vidare med. De går genom det material man har och utifrån det skapar en profil. Utredare A sade att man utgår från de fall som man har och försöker hitta likheter mellan ärendena och ger en bedömning om vad det kan vara för en människa som begår dessa brott. Vid gärningsmannaprofilering sitter man och tar ut detaljer förhören, tillvägagångsätt, utseende, tid och plats och sedan jämför. Man ska vara väldigt noggrann för att hitta alla små detaljer. Utredare C har arbetat med GMP-gruppen tidigare och visste därför mer eller mindre deras tillvägagångsätt. Han svarade att med utgångspunkten när brottet hände, var det hände och hur det hände kan man försöka lista ut vad som har motiverat gärningsmannen begå brottet.

Utredare C anger att det viktigaste i utredningsarbete är att binda en person till tid och plats för brottet och sen kommer profilen på gärningsmannen då profilen bara är en del av hela utredningsarbetet. De andra delarna innehåller tekniskt sätt, vittnesmål eller andra sätt att binda gärningsmannen till platsen.

Jag ställde frågan om utredarna anser att man behöver ha erfarenhet inom polisiärt arbete (t.ex. utredningar) för att kunna skapa bra profiler. Utredare A svarade "Om som jag tror att de jobbar, plockar ut detaljer ur förhören, o med tid och plats, o utseende, o allting, så borde det inte ha någon betydelse". Denna utredare hade dock en utgångspunkt att profilerare har någon speciell utbildning. Utredare B tror att det är positivt att ha erfarenhet i utredningsarbete, att all erfarenhet måste vara till hjälp. Utredare C uttryckte en viss ambivalens vid

svaret. Han menar att generellt sett är det antagligen viktigt att man har en polisiär bakgrund för att skapa profiler. Desto mer erfarenhet man har av den verksamheten desto vidare blir ens tankelåda. Å andra sidan kan det vara en belastning, eftersom med åren kan man bli ärendblind, har för svårt att tänka utanför boxen. Därför är det viktigt att sätta ihop en grupp som är så stor mix som möjligt (som t.ex. unga poliser, civilanställda, analytiker, kriminaltekniker osv.).

Ingen av de intervjuade utredarna anser att det skulle behövas flera utbildade profilerare i Sverige. "Ska jag vara ärlig, så tror jag inte det" sade utredare C. Han motiverar det med att man måste vara med i hela utredningsprocessen och man kan inte nischa sig in bara på profilering. Eftersom profilering handlar om allmän människokunskap är det omöjligt för en person att ta in all kompetens själv. Därför är det viktigt att sätta ihop grupper som har olika kompetenser från början. Profilerare jobbar på samma sätt som utredare gör och använder sig av samma utgångspunkter. Utredare A tycker att det inte behövs flera profilerare, eftersom A anser att det inte finns underlag för detta. Det viktiga är att det finns någon som jobbar med profilering och de går att få tag på dem vid behov istället för att sprida ut profilerare över hela landet då mängden brott som kräver profilerare inte är särskilt många. Utredare B menar att eftersom profilering används endast vid svåra brott skulle det inte behövas flera, men "det är kanske någonting man skulle använda sig av mer".

Ingen av utredarna anser att det kan vara etiskt fel att skapa profiler. "Varför ska det vara etiskt fel? [...] Det måste vi ju göra, det är en nödvändighet" menar utredare C, hans tanke är att om de inte funderar på vem gärningsmannen är så går utredningen snabbt i väggen, man måste göra det för att gå vidare i utredningsprocessen. När jag frågade om det kan vara etiskt fel, verkade alla tre utredarna förvånade och sade att de inte har tänkt på det alls.

När de får en direkt fråga om de tycker att profilering är bra eller dåligt ansåg alla mina intervjupersoner att profilering är något bra, fast deras svar verkade vara osäkra. Anledning till varför de tycker att det är bra för att "Alla medel som kan hjälpa till att fånga en gärningsman är bra" som utredare A hade uttryckt det. Utredare C tycker att det är en nödvändighet, eftersom utredarna profilerar människan hela tiden. Vid förhör med vittne, målsägande, misstänkte försöker de reda ut vad det är för människa för att sedan värdera vad de säger. Det är inte bara gärningsmän som man behöver profilera.

När jag ställde frågan om det skulle behövas mer information om vad gärningsmannaprofilering är för något på polishögskolan, svarade alla tre utredarna undvikande. Man kan sammanfatta deras svar som att "det är alltid bra med information".

Utredare C lade märke till att det finns utredare som inte litar sig på profilering i helhet och särskild till gärningsmannaprofilering. "Jag har ju kolleger som är skeptiska till det här med profilering och särskilt då gärningsmannaprofilering och studsar lite för det, samtidigt som de ägnar sig åt det själva väldigt mycket fast man kallar det för något annat kanske [...] traditionellt vanligt polisarbete, för att det är ju det handlar om". När jag frågade varför de känner så, svarade han att det handlar om att man bygger upp något för

sig själv och när någon kommer och kallar det man gör för något annat kan man uttrycka ett visst motstånd till det, även om det är samma sysselsättning i grunden.

7 Analys

7.1 Kapital och utredarnas normer

Det jag har upptäckt är att det finns ett gemensamt antagande kring profilering, både hos de som arbetar med det och utredarna, att det nästan enbart används på grövre brott. Alla ser profilering snarare som ett hjälpmedel i en utredning än något som kan ha stor vikt. Det är någonting som kan hjälpa utredare att "prioritera" vilken inriktning de ska välja, men inte något som kan ge en helt ny utgångspunkt. Även om det finns en profil, säger en av utredarna, kan man inte låsa sig vid den, eftersom man inte kan vara säker på hur bra profilen stämmer. Här kan man prata om att socialt kapital, dvs. normer kring profilering, påverkar praxis, dvs. profilerings användande. Socialt kapital har inte tillräckligt stort värde i både utredarnas och profilerarnas ögon, vilket man kan märka på deras sätt att tänka kring profilering, att det bara är ett hjälpmedel och inte en utredningsmetod i sig själv. Normen är helt enkelt att inte använda profilering i fall man kan klara sig utan den. Kanske just därför anser ingen av utredarna och inte heller representanten för GMP-gruppen att det skulle behövts flera profilerare, så länge vid särskilda fall det finns någon att kontakta som utredare A uttryckte det.

Symboliskt kapital, som jag nämnde innan, är den status som tillskrivs profilerarnas arbete. Eftersom gärningsmannaprofilering har en låg status leder det till att normen bland utredare blir att inte använda sig av den. Bourdieu skriver att det är viktigt att inte blanda tekniskt förmåga med symboliskt kapital, dvs. man kan ha en förmåga att utföra något, men det betyder inte att man kan bevisa att denna förmåga är värdefull (Broady 1991, ss. 4-9). Det är precis profilerarnas oförmåga att bevisa att deras kompetens är värdefull som gör att profilering har en lägre status än den annars kunde haft.

Bourdieu nämner att sociala grupper utvecklar strategier för att upprätthålla eller utvidga värdet av sina egna tillgångar, och för att motverka andra sociala grupper att göra likadant (Broady 1991, s. 15). Vi kan då anta att utifrån mina resultat kan man skilja ut två sociala grupper: profilerare och utredare. I deras sätt att förhålla sig till varandra kan man upptäcka ett motstånd, t.ex. i hur utredare betar sig i förhållande till profilerare. Som representanten för GMP-gruppen berättade att även om utredarna alltid brukar vara artiga och säga att profilen var väldigt intressant, gör de ändå som de vill. Genom att avfärda profilerarnas arbete kan utredare upprätthålla sina egna tillgångar.

Profilerare agerar också på det sättet, dvs. de försöker höja värdet av deras tillgångar genom att hävda att profilering är något som behövs, kanske inte alltid men vid vissa tillfällen då de blir kallade för att de "får en begäran från

någonstans i landet om att de har ett mord som de tycker verkar vara lite krångligt och sådär inte riktigt förstår sig på”.

Ainsworth noterar att tills nyligen var normen för profileringsmetoder att bara övervägas några dagar in i en utredning, ofta när mer traditionella metoder för undersökning inte hade gett resultat (Ainsworth 2001, s. 178).

Utredare C berättar att han anser att profilerarnas arbetssätt bara skiljer sig lite från det utredare gör och att de alla använder sig av samma utgångspunkter. Därför finns det bland utredarna en tanke att eftersom de gör det ändå, så det finns inget behov av fler utbildade profilerare. Detta kan också ses som en konflikt mellan två sociala grupper, eftersom strategier kommer ifrån krocken mellan den habitus människor är vana med och de sociala omständigheter de stöter samman med (Broady s. 45).

Eftersom socialt kapital avser olika “förbindelser” som relationer mellan människor (Broady 1991, s. 9), och då kan man säga att normen kring profileringsmetoder och hur den används i praxis beror inte endast på de som arbetar med profileringsmetoder men också på de som använder sig av deras hjälp, eller bara utomstående utredare som löser fall utan att använda sig av profileringsmetoder. Normen skapas mellan dessa sociala grupper.

Det som skiljer socialt kapital från andra kapitaltyper är att det förankras i band som förenar människor i en grupp, istället för materiella tillgångar, titlar eller examina (Broady 1991, s. 9). Därför kan man dra slutsatsen att det finns olika normer inom en social grupp och andra normer mellan sociala grupper.

Davis (1999) skriver att profileringsmetoder som vetenskap eller en konst inte är avsedd att vara ett brottsbekämpande universalmedel eller ens en ersättning för det konventionella och traditionella utredande polisarbetet. När det däremot används tillsammans med konventionella utredande och vetenskapliga metoder för att lösa brott, kan profileringsmetoder avsevärt öka ett ärendes upparbetning och ta vid där andra utredningsmetoder upphörde att vara effektiva (Davis 1999).

Eftersom Bourdieus kapitalteori förbjuder uppfattningen att kapitalen kan anses som bestämda resurser (Broady 1991, s. 11) kan man säga att normen som behandlar hur profileringsmetoder används kan ha ändrats, och just därför är det viktigt att veta vad den består av.

7.2 Fält och praxis inom profileringsmetoder

Ett socialt fält kan ses som en uppsättning av praxis inom det sociala rummet som är samhället. Det kan också ses som ett slagfält där agenter, utrustade med ett visst fält-relevant kapital försöker att vidareutveckla sina positioner genom att följa individuella strategier (Chudzikowski & Mayrhofer 2011).

Gällande profileringsmetoder verkar utredarna anse att den använder man endast i fall då man har kört fast i utredningen och inte vet vad man ska göra. En av deras förklaringar till detta fenomen är att man inte har tillräckligt med resurser för att använda sig av det oftare. Detta kan man också se genom att GMP-gruppen blir

endast kallad om utredningen inte kommer fram till någon slutsats. Därför kan man säga att profilering används endast som sista utväg. Om man ser utredningar som ett slagfält där både utredare och profilerare försöker förstärka sina positioner inom fältet genom att visa att de är bra på att hitta gärningsmän, kan man förstå varför GMP-gruppen inte blir kallad så ofta. Utredare som agenter är utrustade med sitt eget kapital av normer och habitus av utbildning gör allt de kan för att lösa brott utan någon hjälp.

Det finns någonstans i utredarnas grundtankar att profilering är ingenting man kan bara använda sig av. Det måste vara i samband med andra bevis för att den ska spela roll, för att kunna lita på profilen. Utredare B säger att "Man måste ju ha mer än bara profil". Utredare C menar också att "Man kan inte bara syssla med ren profilering". Det verkar så att det alltid måste finnas något mer och att profilering i sig själv inte är tillräcklig. Eftersom fälten kan uppfattas som dynamiska och formade av den sociala praktiken av deras agenter (Chudzikowski & Mayrhofer 2011), blir det så att utredarnas fält påverkas av deras handlingar och bidrar till mindre användning av profilering för att den inte ses som självständig metod. I vissa fall är det så att GMP-gruppen endast får agera som "second opinion" till det som utredare har upptäckt. Detta kan också ses som ett slagsmål om vilka positioner utredare och profilerare tar i det sociala rummet och mer specifikt inom deras praktiska fält.

Alison, Smith och Morgan (2003) utförde en studie som visade att poliser har en tendens att betrakta profiler som användbara och bra även om de inte stämmer överens med verkligheten (Howitt 2011, ss. 270-271). Enligt GMP-gruppens representant kan man se att utredarna generellt sätt har en positiv inställning till GMP-gruppen eftersom de bes att återkomma igen om det finns ett behov. Vad gäller profilens vikt i utredningar händer det ofta att utredare är artiga och säger att profilen var väldigt intressant, men i vissa fall gör ändå som de vill och bortser från GMP-gruppens åsikt.

GMP-gruppens arbetsmetod ser just nu ut mer som en blandning mellan den erfarenhetsbaserade och statistiskt orienterade inriktningen, dvs. att den har förändrats med tiden för att kunna anpassa sig mer till det svenska rättssystemet.

7.3 Habitus och särskilda erfarenheter

Habitus är det förkroppsligade kapitalet. Som jag skrev innan är habitus ett system av olika dispositioner som "tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen" (Broady 1991, s. 41). Habitus för både utredare och profilerare är deras erfarenheter och utbildning samt det sociala sammanhanget som intervjupersoner befinner sig i.

När den habitus människor är vana vid möter annorlunda sociala omständigheter utarbetas olika strategier i fall dessa två är inte kompatibla med varandra. Då kan antingen de sociala omständigheterna förändras i fall habitus är starkare än dessa eller kan människan antingen undvika fältet eller kan hennes

habitus adaptera sig till nya omständigheter (Broady 1991, s. 45). Här kan man diskutera att utredare använder olika strategier för att hantera uppkomsten av gärningsmannaprofilering - habitus. Vissa utredare förändrar sina sociala omständigheter och börjar använda sig av profilering och kallar den för en "nödvändighet", eftersom utredarna profilerar människan hela tiden. De andra försöker undvika fältet, dvs. de som använder profilering, med att säga att inte litar på profilering. Som utredare C berättar om: "Jag har ju kolleger som är skeptiska till det här med profilering och särskilt då gärningsmannaprofilering och studsar lite för det, samtidigt som de ägnar sig åt det själva väldigt mycket fast man kallar det för något annat kanske [...] traditionellt vanligt polisarbete, för att det är ju det handlar om". Det kan hända att de utredarna som innerst inne tycker att profilering inte är något nödvändigt i deras arbete inte förstår att de redan arbetar med det fast de kallar processen för något annat.

Profilering ger inte utredaren den kriminellas identitet, men det fastställer vilken typ av gärningsman som sannolikt har begått brottet (Davis 1999). Detta påstår också representanten för GMP-gruppen, när han säger att: "Vi löser aldrig några brott, det gör utredare" fortsätter han övertygat, "däremot så kan vi försöka få dem i rätt riktning och då kanske [det] går lite fortare. De skulle säkert lösa [det] i alla fall".

Resultat av undersökning gjort av Kocsis et al. visar att polisiära erfarenheter inte spelar så stor roll vid profilering för att kunna göra en profil som stämmer överens med gärningsmannen med svar från olika utredare (Kocsis, Irwin & Hayes 2002). Detta kan jämföras med svar som jag fick från utredare gällande deras tankar om hur stor roll det spelar att ha polisiär erfarenhet för att göra profiler. Svar som jag fick skilde sig mycket från varandra. Utredare A tyckte att det "inte borde ha någon betydelse", utredare B däremot tyckte att det är positivt att man har erfarenhet och svaret från utredare C mest liknade resultat från Kocsis et al. studie. Han menar då att om man har mer erfarenhet bidrar det till "vidare tankelåda", men samtidigt gör det att man blir låst vid sina tankar och har svårt att "tänka utanför boxen".

8 Diskussion

Det är inte så många som vet vad profilering egentligen är för något, utan många hämtar deras kunskap om profilering från skönlitterära verk, filmer och tv-serier. Därför kan man säga att människor inte har några direkta åsikter om hur bra eller dålig profilering är. Vissa kan tycka sig att det är moraliskt fel att skapa en profil, många tycker att det inte fungerar att hitta en rätt gärningsman med hjälp av profilering och vissa kan tycka tvärtom, att profilerare är nästintill allvetande och kan hitta vem som helst.

I min erfarenhet, de som har läst lite om profilering antingen på universitetet eller på egen hand i akademiska böcker som handlar om ämnet, brukar vara ganska positivt inställda till profilering. Däremot de som kan mycket om ämnet och antingen jobbar med det eller undersöker ämnet är nästan aldrig neutrala till profilering. Antingen tycker de att denna metod är meningslös och nästintill endast bygger på spekulation och därför inte får tas på allvar eller tycker man det motsatta, dvs. att metoden är bra och hjälper klara upp flera brott.

Dessa två polariserade åsikter behöver inte nödvändigtvis upphäva varandra i min åsikt. Man kan alltid använda profilering på olika typer av brott så länge man har i åtanke att det inte är hundra procent exakt resultat, vilket visserligen inte betyder att denna metod inte kan hjälpa alls. "But FBI profilers never purport to be evidence. They are merely highly educated guesses, hunches that turn out to be right in an impressive number of cases. It is up to investigators to gather the evidence that may implicate people in actual crimes" (Kessler 1993, s. 233).

Det är detta jag finner intressant, att många kan tycka att de som genomför profiler själva måste lösa brott. Det stämmer inte med den svenska gärningsmannaprofilerings verklighet.

En annan aspekt som jag finner intressant att diskutera är hur profilerarnas och utredarnas arbete påverkas av samhällets förväntningar. Eftersom många människor hämtar sin kunskap om profilering från tv uppstår det en diskrepans mellan det människor förväntar sig att få från både polisen och profilerare. Därför kan man se GMP-gruppens arbete som viktigt inte endast utifrån det de gör, men också utifrån hur det presenteras för samhället i media. Jag menar med detta att på sådant sätt kan vissa av samhällets förväntningar vara bemötta.

En annan viktig fråga som ofta ställs är om profilering verkligen kan producera information som inte skulle ha kunnat utläsas genom traditionella polisiära utredningsmetoder. Med andra ord, lägger en profil i själva verket något till en utredning eller bekräftar den bara vad polisen redan misstänkt. Mest troligt scenario är att polisen kommer att ha identifierat ett antal olika linjer inom utredningen som de överväger, och profilerarens råd kan hjälpa dem att *prioritera* de olika vägarna (Ainsworth 2001, ss. 177-178, min kursiv).

Anledning till varför profilering inte används i större utsträckning i vårt samhälle är som jag skrev innan, för att det inte behövs. Detta kan bero på att det inte sker så många allvarliga brott i Sverige som kan behöva profilerarnas hjälp om man jämför med USA eller UK där profilering har utvecklats och används mer. Detta kan också bero på det faktum att profilering endast utnyttjas vid grövre brott, fastän i min åsikt man kunde ha använt det på flera brott.

Gällande min uppsats anser jag att jag hade besvarat både mitt syfte och mina forskningsfrågor. Jag hade formulerat om bägge dessa delar innan jag var nöjd med hur syftet lät. Jag är medveten om att gärningsmannaprofilering som ämne inte låter särskilt relevant till rättssociologi, men å andra sidan tycker jag just därför att det är intressant att studera. Det är relativt lätt att få veta vad psykologer tycker om profilering, men jag ville få veta hur detta kan ses från ett rättssociologiskt perspektiv. Därför valde jag att undersöka vilka normer det finns om profilering hos både de som arbetar med det direkt och andra som bara ibland kommer i kontakt med profilering. Genom att veta hur profilering betraktas av dessa grupper kan man senare veta hur man själv ska agera om man då kommer i kontakt med profilering, samt vad man kan förvänta sig. Dessutom hjälper det att veta vilka det normer finns om profilering i fall det finns en nödvändighet att ändra dessa. Jag anser att gärningsmannaprofilering borde undersökas mer från rättssociologisk synpunkt, eftersom det kanske kan användas mer av människor med akademisk bakgrund och inte endast utbildade poliser.

Man kan spekulera lite om mitt resultat skulle se ut på samma sätt om mina frågor var ställda annorlunda, men det är svårt att veta. Jag önskar dock att jag hade frågat mer om hur profilering uppfattas av rättssystemet, t.ex. domare och åklagare, men det kan vara ett förslag till framtida forskning.

8.1 Förslag till framtid forskning

Jag tycker att det hade varit bättre med flera respondenter från både profilerare och utredare. En annan tanke jag har för framtida forskning är att man kan göra en liknande studie, fast använda fokusgrupper som metod. Detta kan ge mycket större insikt i vilka normer det finns om profilering och visa hur förutfattade meningar styr uppfattning av profilering. Eftersom detta är mycket tids- och resurskrävande hade jag inte kunnat göra det till denna uppsats.

Det hade också varit intressant att undersöka hur uppfattning av profilering och normen om den ser ut hos andra sociala grupper, som t.ex. högre ledning på polismyndigheten, rättsläkare, psykologer osv.

9 Sammanfattning

Uppsatsens syfte handlar om svensk gärningsmannaprofilering, hur den används i det svenska rättsystemet samt hur den uppfattas av övriga utomstående utredare och vad de tycker om den som metod. Jag har svarat på frågor angående utredarnas normer och varför de ser ut som de gör, samt varför profilering inte används i större utsträckning. Först beskrev jag hur gärningsmannaprofilering ser ut och vilka typer av den det finns. Sedan gick jag genom ett par begrepp och studier som var gjorda om profilering och som var relevanta för mina resultat. Jag beskrev Bourdieus begrepp habitus, fält och social kapital och vad de innebär i praktiken för att senare förklara mina resultat. Jag använde mig av kvalitativ metod i form av en djupintervju med representanten för GMP-gruppen och tre semistrukturerade intervjuer med utredare.

Resultat visade att profilering inte utnyttjas i större utsträckning eftersom enligt både utredarna och GMP-gruppen finns det inte underlag för det och det behovet som finns täcks bra av GMP-gruppen. I min analys skrev jag också att detta kan bero på att utredarna och profilerarna är två konkurrerande grupper som utarbetar speciella strategier för att höja sina positioner och motverka att den andra gruppen gör samma.

Utredarnas ståndpunkt angående profilering är att de använder liknande metoder redan, och normen är att profilerare får agera som "second opinion" till det utredare väljer att göra samt att de kallar in GMP-gruppen endast om de inte kan komma vidare i utredningen själva. Utredarna och profilerarna är agenter inom sitt område som är utrustade med sitt eget kapital av normer och habitus av utbildning. Utredarna försöker då lösa brott utan någon hjälp för att deras kapital inte ska gå ner i värden. Man kan säga kortfattat att normen är att utredarna ser profilering sekundärt till det de gör.

10 Referenser

- Ainsworth, P. (2001). *Offender Profiling and Crime Analysis*. Cornwall : Willan Publishing.
- Bachman, R., Schutt, R.K. (2007). *The Practice of Research in Criminology and Criminal Justice*. Thousand Oaks, Calif: SAGE.
- Banakar, R. & Travers, M. (red.) (2002). *An introduction to law and social theory*. Oxford: Hart Publishing.
- Berard, T. J. (2005). Rethinking Practices and Structures. *Philosophy of the Social Sciences* 35: 196.
- Broady, D. (1991). *Sociologi och epistemologi: Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Kapitel III. Nyckelbegreppen. HLS Förlag, Stockholm, (2 korr. uppl.). E-upplaga.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*, översättning: Björn Nilsson, [fackgranskning under ledning av Kjell Granström]. Malmö : Liber ekonomi.
- Canter, D. (2004). Offender Profiling and Investigative Psychology. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling* 1: 1-15.
- Chudzikowski, K., Mayrhofer, W. (2011). In search of the blue flower? Grand social theories and career research: The case of Bourdieu's theory of practice. *Human Relations* 64: 19.
- Davis, J.A. (1999). Criminal Personality Profiling and Crime Scene Assessment: A Contemporary Investigative Tool to Assist Law Enforcement Public Safety. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 15: 291. Sage Publications.
- Granhag, P.A., Christiansson, S.Å. (2008). *Handbok I rättspsykologi*. Stockholm:Liber AB.
- Howitt, D. (2011). *Introduction to Forensic and Criminal Psychology*. 4:de uppl. Pearson.
- Hydén, H. (2002). *Normvetenskap*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Kessler, R. (1993). *The FBI: inside the world's most powerful law enforcement agency*. New York : Pocket Books.
- Kocsis, R., Hayes, A., Irwin, H. (2002) Investigative Experience and Accuracy in Psychological Profiling of a Violent Crime. *JOURNAL OF INTERPERSONAL VIOLENCE*, Vol. 17 No. 8, Sage Publications.
- Kocsis, R. (2007). *Criminal profiling: International Theory, Research and Practice*. New Jersey: Humana Press.
- Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. 2:a uppl. Lund : Studentlitteratur.

11 Bilagor

11.1 Intervjuguide GMP-gruppen

1. Vad har du för grundutbildning?
2. Vilka utbildningar har de andra som ingår i GMP-gruppen?
3. Krävs det en speciell utbildning? Var och hur har ni lärt er gärningsmannaprofilering?
4. Är det många som jobbar med profilering? (i Sverige)
5. Vilka typer av profilering finns det?
6. I vilka fall brukar man använda profilering? Vilka brott är vanligast att ni gör en gärningsmannaprofilering på?
7. Är det gemensamt arbete? Berätta hur det ser ut och hur ni samarbetar.
8. Hur ofta används profilering?
9. Finns det någon lagstiftning som ni förhåller er till vid profileringsarbete?
10. Hur stor är chansen att man har hittat rätt gm baserat på gärningsmannaprofilering?
11. Vilken typ av profilering används mest av er? Varför? (FBI, statistik, geografisk)
12. Hur går profilering till?
13. Har profileringsresultat mycket vikt i utredningar?
14. Brukar ni samarbeta med profilerare från andra länder?
15. Vad tycker du, kan profilering stjälpas snarare än hjälpa?
16. Gör ni någon riskbedömning vad gäller fortsatt brottslighet?
17. Har det hänt att ni hade en konflikt undersamarbete med utredarna?
18. Har ni några strategier, för att utföra en gärningsmannaprofil?
19. I hur stor grad är profilering vetenskapligt förankrad?
20. Finns det några mallar som är utformade för svensk profilering?
21. Existerar det några krav på att era metoder ska vara vetenskapligt förankrade?
22. Är det tillåtet att göra egna bedömningar inom svensk gärningsmannaprofilering?
23. Vad tror du att det finns för anledningar till att gärningsmannaprofilering inte används i större utsträckning?
24. GMP riktar sig mot individer. Finns en liknande metod som riktar sig mot område istället? ("områdesprofilering")
25. Kan du ge några exempel på fall som löstes med hjälp av profilering?

11.2 Intervjuguide utredarna

1. Vad har du för utbildning?
2. Hur länge har du jobbat som utredare?
3. Vilka fall jobbar du med?
4. Vad vet du om gärningsmannaprofilering?
5. Vilka typer av profilering känner du till?
6. Hur uppfattar (ser) du profileringsarbetet?
7. Vad gör man som en profilerare? Vad tror du?
8. Hur ser deras arbete ut, tror du?
9. Tror du att det spelar stor roll om man har mycket erfarenhet inom polisarbetet (utredningar/polisiär bakgrund) för att skapa profiler?
10. Har du någon erfarenhet av profilering?
11. Brukar utredare skapa "profiler" när de arbetar? dvs. gissa att det antagligen är någon gammal/ung, man/kvinna osv. som begick brottet? Använder ni egna erfarenheter i utredningar?
12. Anser du att det skulle behövts flera profilerare, kanske vid varje polismyndighet? Varför?
13. Tycker du att profilering är bra/dåligt? Varför?
14. Anser du att det kan vara etiskt fel att skapa profiler?
15. Tycker du att det ska ges utbildning på polishögskolan om profilering?
16. Kan du ge exempel på något fall som du har hört om i vilket det skapades en profil? Anser du att den var hjälpsam?